

לקט הלכות
תשעת הימים וט' באב
כולל הלכות הנוגעות במיוחד
לט' באב שנדחה

*

מאת מורנו הגאון רבי נחום אייזנשטיין שליט"א

מרא דאתרא 'מעלות דפנה' י-ם

בס"ד, מנחם אב ה'תשע"ט

להערות:

פקס: 0722777207

או: dvarhalacha613@gmail.com

הקדמה – האם השנה יש "שבוע שחל בו": בגמ' בתענית דף כט מתבאר שיש ב' תקופות. [א] "משכנס אב דממעטין בשמחה". [ב] "שבוע שחל בו" שזה יותר חמור. והשנה שט' באב חל בשבת ונדחה ליום א', מובא בשו"ע (תקנא, ד) מחלוקת אם יש בו דין "שבוע שחל בו".

ומקור הדברים בירושלמי (תענית ד, ו) שאמרו: "ט' באב שחל להיות בשבת, שתי שבתות מותרות, לאחריו מהו, רבי יוחנן אמר לאחריו אסור, רשב"ל אמר לאחריו מותר". ומבאר הפני משה, "שאיין כאן שבוע שחל תשעה באב להיות בתוכו". וכ"ה ברא"ש (תענית ד, לב) "כיון שנדחה התענית עד יום ראשון לא הוי שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה". ובשיבולי הלקט (סי' רסו) כותב בשם הירושלמי, "אמר רב אחא בשם ר' אבהו תשעה באב שחל להיות בשבת שתי שבתות מותרות, למדנו שאין בו דין ט' באב כלל". והדעה האוסרת בשו"ע, זה שיטת הטור בשם הסמ"ג והמס"ק.

ולכאורה הדבר תלוי האם "תשעה באב" נחשב השנה בשבת או ביום ראשון. ויסוד הדברים בשו"ת הרשב"א (א, תקכ) שכותב לגבי תשמיש המטה בט' באב שחל בשבת: "נראה לי שאין נוהג בו שום אבלות, דהא אמרינן מעלה על שולחנו כסעודת שלמה בשעתו דאבלות ישנה שאני, וכ"ש דלגמרי עקרוה מתשיעי ואוקמוה, ומעיקרא היה ראוי לקובעו בעשירי כדאיתא התם". ומבואר מדבריו, שהשנה בט"ב שחל בשבת, מעיקרא נקבע הצום לי' באב [מאחר שבלא"ה עיקר השריפה היתה ביום העשירי ונותן הדין לקבוע הצום ביום זה], וא"כ לפי דבריו נמצא, שאין השנה "שבוע שחל בו".

אולם המשנ"ב (תקנד, לט-מ) כותב בדעת הרמ"א שם, ששבת זו נחשבת כקובר מתו ברגל דנוהג ברגל דברים שבצנעא, ולכן אסור דברים שבצינעא (ומ"מ בליל טבילה מצדד להתיר תשמיש). ולפי דבריו בשבת יש דין אונן¹.

והנה כבר כותב השעה"צ (תקנא, מ) בשם הפמ"ג, שלפי מנהג האשכנזים אין בזה נפק"מ, מאחר ואנו נוהגין כמ"כ הרמ"א (תקנא, ג) להחמיר בכלל זה מתחילת ר"ח. אולם יש לציין בזה נפק"מ לכמה ענינים:

[א] אכילת בשר בברית (עי' שו"ע תקנא, ד).

[ב] נטילת צפרניים (עי' משנ"ב שם, כ), ויעו"ש שמצדד להתיר ליטול השנה בע"ש.

[ג] מי שיש לו רק חלוק אחד (עי' משנ"ב שם, כט).

[ד] ליהודים לכבס בגדי עכו"ם (עי' שו"ע שם ס"ה).

[ה] לקטנים, לפי מש"כ המשנ"ב (תקנא, פב) בשם הא"ר שלצורך קטנים אין להחמיר אף לפי מנהגינו כי אם בשבוע שחל בו.

[ו] מי שנותן בגד לנכרי לתפור לצורך אחרי ט"ב (עי' ביה"ל תקנא, ז ד"ה ונהגו).

[ז] לגבי סעודת מצוה, יש חומרות בשבוע שחל בו, ראה ברמ"א (תקנא, י) ובמשנ"ב (שם ס"ק עז).

*

(א) **קניית דברים בט' הימים:** לגבי תשעת הימים ראה בשו"ע וברמ"א (תקנא, ז) שכתבו, שגם דברים שלא אומרים שהחיינו אסורים לקנותם, אפילו אם דעתו ללובשן רק אחרי ט"ב, והטעם בכלל זה כי זה עושה מעט שמחה. ואיסור זה כולל גם קניית גרביים (כמבואר במשנ"ב שם ס"ק מו). ולכן גם 'מזגן' לא ראוי לקנות בתשעת הימים. אמנם אם זה מאוד חם [ובפרט בתשעת הימים שחם מחמת שלא מתקלחים], הורה מרן הגריש"א זצ"ל שמותר.

לקנות ספרי קודש, מותר כי זה לצורך מצוה.

לקנות נעלי גומי לצורך ט' באב, מותר.

לתקן איזה תיקון בבגד (כגון כפתור או לקצר שרוול) זה מותר גם בשבוע שחל בו, וזה לא נכלל בכלל האיסור של עשיית נעל חדש. וכמ"כ מותר לתקן מכשירי חשמל או תיקון במכונת וכדו', שכל זה איננו בכלל האיסור של קניית דבר חדש שנאסר.

(ב) **גדר "כיבוס" שאסור בט' הימים:** לנקות כתמים מקומיים בבגדים, אי"ז בכלל איסור כביסה. כמ"כ מותר לנקות כובע. וכן לכבוד שבת מותר לצחצח נעליים. ומי שמתארח אצל חבירו מותר להחליף לו סדינים נקיים.

לכבוד שבת מותר להציע על השולחנות לבנים ולהחליף מטפחות הידים (מגבות) כדרך שעושין בשאר שבתות (קיצור שו"ע קנב, ט; וע"ע במשנ"ב תקנא, לג). ובמוצאי שבת חזון אין חובה להחליף את בגדי השבת מיד בצאת השבת.

(ג) **רחיצה בט' הימים:** הנה הגם שבאבילות ק"ל דאזלינן לקולא אבל כאן באבילות דרבים יש חומרות, וכמו דחזינן מנהג שהובא בשו"ע שיש שנהגו שלא לאכול בשר ויין כבר מ"ז תמוז (שו"ע תקנא, ט) הגם שלאכל מותר בשר ויין. ומנהגי רחיצה

¹ ויעו"ש בחי' הגרי"ז (הל' תעניות) מש"כ שבערב ט"ב יש דין "מתו מוטל לפניו" ואסור בשתיית יין ואילו בט"ב יש דין אבל שמותר בשתיית יין ודר"ק.

מובא גם בפוסקים שדרו בארץ ישראל איסור רחיצה, ומוכח שודאי שאפשר לעמוד בו. ומ"מ [א] מי שמזיע מאוד, מותר לרחוץ את מקום הזיעה (כגון בית השחי) להעביר הזוהמא, ואם נצרך לזה סבון ומים חמים מותר. [ב] מי שזקוק יכול לרחוץ בצונן אבר אבר חוץ מאבר אחד. [ג] גדר צונן אי"ז מים קרים אלא מופשרים. [ד] לכבוד שבת (חזון) מי שרגיל כל שבת מותר חפית הראש ופניו ידיו ורגליו בחמין (רמ"א תקנא, טז ומשנ"ב ס"ק צז), ולדעת מרן הגריש"א זצ"ל מותר להשתמש גם בשמפו לשער מי שתמיד נוהג כן (עי' משנ"ב תקנא, צו) ושאר כל הגוף אבר אבר.

ובודאי שיש לו לאדם לימנע שלא לילך במקומות חמים או להתעמל כדי לא ליזקק להגיע להיתרים. ושמעתי (בשם מחותני הגרא"ל שפירא שליט"א) הגדרה יפה בענין המחפשים היתרים שונים באיסור רחיצה, שיתבונן האדם מה היה עושה אילו היה יושב שבעה על אחד מהוריו.

ד) תספורת וכיבוס לקטנים: למעשה אנו שנוהגים כמנהג הרמ"א (תקנא, ד) לאסור תספורת מ"ז בתמוז וכיבוס מ"ח אב. ובשר"ע (שם, יד) כתב שאסור לגדולים לספר את הקטנים ולכבס להם בגדים בשבוע שחל בו. ובמשנ"ב שם כתב שלדידן יש ליזהר בזה כבר מ"ז תמוז. והטעם כותב המשנ"ב (שם, פא) או משום 'חינוך' או משום 'עגמת נפש', ובשעה"צ שם כתב נפק"מ שאילו 'חינוך' זה מגיל 6 ואילו לפי הטעם של 'עגמת נפש' זה אוסר גם בפחות מגיל משש. [וכאן הנידון על תספורת וכיבוס, וראה במשנ"ב (שם, ע) לגבי בשר ויין שכותב שיש גיל 'חינוך רגיל' ויש גיל 'חינוך' שיודע להתאבל על ירושלים, ושמעתי ממרן הגריש"א זצ"ל שזה בערך גיל 8].

ולגבי כיבוס בגדי קטנים – דעת האליה רבה שג"כ יש ליזהר מר"ח, ודעת החיי אדם רק בשבוע שחל בו. ומצדד המשנ"ב (ס"ק פא) להחמיר רק בשוע שחל בו. אמנם הרמ"א שם מביא שהבגדים שמלפפין בהם הקטנים לגמרי (כגון מה שמוציאים בהם ריעי ומשתיינים בהם) – זה ודאי מותר. והוסיף שלמעשה גם בגדי שאר קטנים נוהגים להקל לכבס. אך יש לציין שמי שמכבס בגדים בהיתר, אסור לו להוסיף במכונה יותר מהבגדים שמותר לו לכבס, ואין היתר להוסיף מאחר שבלא"ה הוא מדליק את המכונה.

המשנ"ב (שם, פג) כותב שבגדי קטנים יש לכבס בצינעא. ויסוד הדבר הוא עפ"ד התוס' ביבמות (מג, ב) שבאבילות דרבים ראוי להחמיר במילי דפרהסיא. ודעת מרן הגריש"א זצ"ל שמותר לתלות את הבגדים בחוץ מאחר שרואים שזה בגדי ילדים.

ה) אכילת בשר לילדים: ילדים פחות מגיל 8 עדיין אינם בגיל חינוך על אבלות ירושלים, ולכן אפילו אם יכולים להסתדר בלי בשר מותרים באכילת בשר. [והנה ע"ד מרן הגריש"א זצ"ל בסוכה אין ליתן לילדים אוכל בידים חוץ לסוכה מצד לתא דספיה בידים, אך כאן הדין חלוק ואפשר גם ליתן להם בידים (הגם שבדגול מרבבה לגבי כוס של ברכה משמע לא כן)].

ו) שבת וסעודה שלישית: בשבת אין דיני אבילות והכל מותר. ואסור למנוע מזה ואע"ג דאין חיוב לאכול בשר בשבת מ"מ כיון שנמנע משום אבל עבירה היא (משנ"ב ס"ק כג). והנה ראה בהערה מש"כ שיש סוברים שיש איזה הגבלות מצד אבילות בצינעא. אולם בשר"ע (תקנא, י) מובא ללא חולק שגם בת"ב שחל בשבת ונדחה ליום א', אוכל בשר ושותה יין אפילו בסעודה המפסקת (היינו סעודה שלישית) ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בשעתו. וגם מי שבד"כ לא אוכל בשר בסעודה שלישית ג"כ אמר לי מרן הגריש"א זצ"ל שיכול לאכול בשר. אלא שצריך ליזהר להפסיק לאכול מבעוד יום והיינו קודם שקיעה (משנ"ב ס"ק כד). [שנת תשע"ט שקיעה בירושלים בשעה 7:32].

ויש הגבלה אחת שכתב המשנ"ב (ס"ק כג) דהגם שהש"ע כותב כ"סעודת שלמה", מ"מ ישב בדאבון נפש שלא ינהג בשמחה, ולכן לא ישב בסעודת חברים. [אך הביא שדעת הבכור שור דמי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה זו עם חבריו ומיודעיו ומונע בשבת זו הו"ל כאבילות פרהסיא]. ולכו"ע מותר לאכול עם ב"ב ויכול לברך בזימון כיון שהוא שבת.

ז) לקיחת כדורים להקלת הצום בשבת: יש לערב לפני השבת. ולא יאמר בשבת שאוכלם להקל את הצום (ע"פ משנ"ב רצ, ד).

ח) זמן הרחיצה ולבישת הבגדים בע"ש חזון: בביאור הלכה (סי' תקנא ד"ה בחפית) כותב לגבי רחיצה בערב שבת חזון שהשנה שחל בערב ט"ב ליזהר לכתחילה שיהיה קודם חצות, ובדיעבד גם אחר חצות שרי. ולגבי בגדי שבת אפשר תמיד ללבושם מחצות וה"ה בשנה זו, אמנם מי שהתרחץ קודם יכול להתלבש מיד ואינו צריך ללבוש קודם את בגדי החול. ובגד חדש שצריך לברך עליו 'שהחיינו' מותר ללבוש סמוך לשבת.

ט) לימוד בט"ב ובעט"ב אחר חצות: הרמ"א (תקנא, ב) כותב שנהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בתשעה באב. ומ"מ אי"ז מדינא שהרי לא מצינו בעט"ב אחר חצות דינים מיוחדים של ט"ב. וכמה אחרונים פקפקו מאד על המנהג הזה וגם הגר"א כתב דחומרא יתירא היא, וע"כ מי שרוצה להקל בזה אין מוחין בידו (משנ"ב ס"ק ח). וכן דעת מרן הגריש"א זצ"ל שבכל שנה מותר בעט"ב אחר חצות וכ"ש השנה בשבת בין קודם חצות ואפילו אחר חצות (וע"ע במשנ"ב ס"ק י וביה"ל ד"ה ולכן). אבל אין למסור שיעור לרבים (מרן הגריש"א זצ"ל).

י) זמן חליצת הנעליים במוצאי שבת: כל שנה איסור נעילת הסנדל מתחיל כבר בבית השמשות (והיינו בשקיעה). והנה השנה שחל במוצו"ק כותב הש"ע (תקנא, ב) שחולצים לאחר ברכו מלבד הש"ץ שחולץ קודם ברכו. אמנם דעת מרן הגריש"א זצ"ל שזה לא נוגע בזה"ז כי אז היו נוהגים להתפלל יותר מוקדם מהיום, אך בזמנינו הזמן הראשון של יציאת שבת המקובל,

הוא כבר אחרי צה"כ, וכשבאים לביהכנ"ס כבר באים בלא נעליים. והנה לבוא לביהכנ"ס בלא נעליים בבית השמשות אסור כי זה אבילות בפרהסיא ועד צה"כ שהוא עדיין ספק שבת זה אסור, אבל לחלוץ נעליים בבית (שהרבה הולכים בבית בנעלי בית) אי"ז פרהסיא, ולכן חולצים בבית קודם שקיעה (אולם את ה"בגדי שבת" לא צריך להחליף). ואפשר לצאת בלי נעליים בפרהסיא מחצי שעה אחרי שקיעה.

והנה לפני כמה שנים נתפרסם בשם מרן הגריש"א זצ"ל שאסור לילך בט"ב עם קרוקס. ושאלתיו ואמר שאי אפשר לאסור הגם שזה נוח ויש בנ"א שהולכים כך תמיד. והשמועה נכונה לגבי יוה"כ שהביא המשנ"ב (תריד, ה) שיש מחמירים מצד דבעינן עינוי. אבל הוא דין מיוחד לגבי יוה"כ ולא בט"ב (ותמיד נהגו ללכת עם נעלי גומי) ומותר לקנות גם בתשעת הימים נעלי גומי לצורך תשעה באב.

(יא) **חינוך לשעות בתשעה באב:** לגבי שאר צומות, כותב הביאור הלכה (ריש סי' תקנ) שתינוקת בת י"ב שנים ויום אחד ותינוק בן י"ג שנה ויום אחד גם אם לא הביאו שתי שערות חייבים להתענות, אבל לא קודם לכן. ובמשנ"ב (שם, ה) מוסיף שאפילו קטנים בני י"ב שנה אין חיוב לחנכם אפילו לתענית שעות. אולם ביוה"כ פ"ע (ש"ע תרטז, ב) מצינו חינוך לתענית שעות, אולם לגבי ט' באב דעת מרן הגריש"א זצ"ל שדינו שוה לשאר צומות, וכמש"כ הערוה"ש (תקנד, ז) ש"קטנים אינם מתענים כלל בט"ב אפילו תענית שעות". ועכ"פ יש לציין מש"כ המשנ"ב (שם) שראוי לחנכם שלא יאכלו רק כדי קיום הגוף לחם ומים או שאר מאכל פשוט לפי התינוק כדי שיתאבלו עם הצבור.

(יב) **חולה ומעוברת:** הנה צום ט"ב הוא יותר חמור משאר צומות כמבואר בשו"ע (תקנג, ה) וברמ"א (תקנ, א) שבט"ב מעוברות ומניקות מחויבות להשלים. אמנם בביה"ל (סי' תקנט ד"ה ואינו) הביא מש"כ הרע"א בשם השבות יעקב דהשנה שהוא צום נדחה, חולי קצת ומעוברת שיש מיחוש קצת מותרים לאכול (וע"ע משנ"ב תקנד, יד). ובכל אופן מי שצם עד אחרי מנחה, יאמר "עננו" בתפילת המנחה (כפי שמבואר ביסמן תקסב).

ובט"ב אין דין שיעורים כמו שמצינו ביוה"כ פ"ע (ביה"ל סי' תקנד ד"ה דבמקום), אבל תמיד ההלכה היא לאכול רק כמה שצריך כמש"כ המשנ"ב (תקנ, ה) דגם הצריך לאכול לא יתענג עצמו בבשר ויין רק כפי מה שצריך. וכן הקטנים הגם שאין מחויבין לחנכם בצום מ"מ ראוי לחנכם שלא יאכלו רק כדי קיום הגוף לחם ומים או שאר מאכל פשוט לפי התנוק כדי שיתאבלו עם הצבור. ומ"מ בט"ב יש ענין לצום עכ"פ עד חצות או אפילו רק עד הבוקר (ע"י משנ"ב תקנד, יד ושו"ע תקנט, ט).

(יג) **סיכה בט' באב:** איסור סיכה נאסר רק של תענוג ואילו רחיצה אסור אפי' להושיט אצבעו (ע"י שו"ע תקנד ז-טו). ולהעביר את הזוהמא מותר (ביה"ל תקנד, טו ד"ה סיכה), ולכן דאודרנט מותר. אלא שעדיף דאודרנט מוצק דאילו ספריי אולי נחשב רחיצה. וצריך מוצק שלא מביא ריח רק מונע דאם מביא ריח זה תענוג.

(טו) **איסור ריחוק בט' באב:** בלילה אין ליגע באשתו, אבל לא נאמרו דיני הרחקה של נדה (מרן הגריש"א זצ"ל; ע"י משנ"ב תקנד, לו ושעה"צ שם).

(טז) **להתקרב בט' באב:** מותר להתקרב בחדר ממוזג, אבל אסור להתקרב בדבר שיש בו לחות של מים (כגון כוס שיש בו מים קרים) ומצמיד אותו לגוף, אולם כוס קר (כגון כוס מתכת שהוציא ממנו את המים) מותר (שו"ע תריג, ט ומשנ"ב שם).

(יז) **עישון בט' באב:** אין לעשן סיגריות בכל הצומות וכ"ש בט' באב. וראה במשנ"ב (תקנה, ח) שמביא מש"כ הפוסקים שמי שמעשן בט"ב היה ראוי לנדותו, אלא שיש מאחרונים שמקילין, וע"כ מי שדחוק לו שמורגל בו ביותר יש להקל אחר חצות בצינעא בתוך ביתו. (ויש לציין שהנידון הנ"ל זה מלבד האיסור הכללי כל השנה מצד "ונשמרתם").

(יח) **אמירת תהלים בט' באב:** דעת מרן הגריש"א זצ"ל שאין לומר תהלים בט' באב (כדעת דה"ח המובא בשעה"צ תקנד, ח; ודלא כמש"כ המשנ"ב שם להתיר לומר תהלים במנחה), אולם בעת צרה ר"ל מותר לומר תהלים.

(יט) **נקיון הבית אחרי חצות:** אין ראוי לקחת גוי לנקות את הבית אחרי חצות (מרן הגריש"א זצ"ל).

(כ) **אבילות בי' באב:** השו"ע (תקנה, א) כותב שביהמ"ק נחרב בת"ב לעת ערב ונשרף עד שקיעת החמה של סוף יום עשירי. ומפני כך מנהג כשר שלא לאכול בשר ושלא לשנות יין בליל עשירי ויום עשירי [עד חצות – רמ"א]. וכתב הרמ"א שאם חל ת"ב בשבת ונדחה ליום א', מותר לאכול בשר ויין ביום שני, אבל בליל שני (מוצאי הצום) אסור מפני אבילות של יום. אך האיסור הוא דוקא בשר ויין אך שאר דברים כגון תספורת וכדו' הכל מותר (ע"פ משנ"ב סק"ד). ומותר לברך 'שהחיינו' במוצאי הצום [ליל י"א אב] (קרא עלי מועד עמ' שיב). וראה להלן בסמוך לגבי שתיית יין ההבדלה.

(כא) **הבדלה:** נר מברכים לפני איכה. בשמים לא מברכים כי זה משיב נפש.

הבדלה למי שלא צם (כגון חולה או ילד שאין חינוך שעות לצום) – דעת החזו"א שאין עושין הבדלה על 'חמר מדינה' כמו בקידוש כי יין מצוי. אך שיטת הר"מ דחמר מדינה הוא טוב לכתחילה להבדלה כשאין יין מצוי. ועל כן מי שלא מקפיד על דעת החזו"א יעשה על חמר מדינה [וע"ד מרן הגריש"א זצ"ל "חמר מדינה" זה מיץ טבעי. ואפי' שהיום זה לא כך מ"מ לא התבטל ממנו שם חמר מדינה].

הבדלה במוצאי הצום – הגם שכאמור אסור בשר ויין במוצאי הצום, מ"מ גם בשנה שת"ב חל ביום ראשון (לא נדחה) כותב המשנ"ב (תקנו, ג): "איתא במהרי"ל כשהחשיך בירך בפ"ה והבדלה, א"כ משמע שמותר להבדיל על היין, ומשמע שמותר לשתות בעצמו וא"צ ליתן לתינוק [דגול מרבבה]. ומוסיף בשעה"צ: "ואף שבסימן תקנ"א סעיף י כתב רמ"א שאם יש תינוק יתן לתינוק, מכל מקום לילה זו קולא".

מוצאי ט' באב – מותר לשתות מים קודם הבדלה לכתחילה, וכן מי שלא צם ולא הבדיל יכול לשתות מים לכתחילה. והשנה איסור אכילה קודם הבדלה יותר קל, כי שיטת הרמב"ן בתורת האדם דהשנה שלא חל מעיקרא חיוב הבדלה במוצש"ק לא נאמר דין הבדלה כל ג' ימים. ודברי הרמב"ן הם נפק"מ לגבי אונן במוצ"ש – וכן שמה"ט ראוי שחולה לא יוציא מי שצם. וי"ל דבנידוד מעיקרא חל החיוב במוצאי יום א'.

(כב) **אשה שעושה הבדלה**: יכולה לשתות יין (ואין חשש מצד שאשה תשתה מכוס הבדלה, עי' משנ"ב רצו, לה) ולא תברך על בשמים. והביאור הלכה כותב שאשה לא מחוייבת בנר, ומרן הגריש"א זצ"ל הביא ריטב"א מפורש לא כך, אך הורה לכבד את פסק המשנ"ב ולפיקח לא תברך על נר.

(כג) **לגבי כמות השתיה שיש לשתות מכוס ההבדלה**: הנה בשו"ע (קצ, ג) מובא מחלוקת האם חיוב ברכה אחרונה ביין הוא בכזית או ברביעית, ושלכן יזהר לשתות או פחות מכזית או רביעית כדי להסתלק מן הספק. וכוס של ברכה צריך לשתות ממנו כמלא לוגמיו שהוא רוב רביעית, הלכך ישתה רביעית שלם עכ"ד. ובשם מרן הגריש"א זצ"ל אמרו על הבדלה במוצ"ש בט' הימים, שבמקום שאין ילד ושותה עצמו לצמצם לשתות רק מלא לוגמיו ולאכול מזונות ולכלול בה על הגפן (עי' משנ"ב רח, פב; אג"מ א"ח ח"ב סי' קט; שש"כ פנ"ד הע' עא; וזאת הברכה עמ' 48). וראה מש"כ לעיל (אות י) שהשנה רמת האיסור של שתיית יין במוצאי ט"ב קיל טפי.

(כד) **חתן וכלה שמתחתנים למחרת תשעה באב**: ע"ד מרן הגריש"א זצ"ל אם קשה להם לצום יומיים רצוף, יש מקום להקל שלא לצום ביום חופתו. וע"ע מש"כ בהליכות שלמה (יג, יג) שיכול לסמוך שהתענית צבור יעלה גם לתענית של יום חופתו. וזה עפ"ד השדי חמד (אסיפת דינים מערכת חתן וכלה אות ד ד"ה מדבריו) שכותב שבמקום הצורך יכול חתן להקדים את התענית. אולם כל זה נכון לפי מש"כ המשנ"ב (תקנא, יא) שטעם תענית חתן ביום חופתו הוא משום "לצעורי משום תשובה לכפר עונותיו". אולם לפי מש"כ המשנ"ב (תקעג, ח) טעם נוסף "שמא יהיו שכורים בשעת קדושין", אין מקום להקל להקדים את התענית. ולפי טעם זה מי שקשה לו לצום ביום חופתו, עדיף שיתענה לכה"פ עד אחרי מנחה ויאמר עננו (עי' משנ"ב תקסב, יב).